

H9

Meertaligheid en onderwijs in Caribisch Nederland: Community-based onderzoek gericht op een duurzaam taalonderwijsbeleid op St. Eustatius

Eric Mijts, Ellen-Petra Kester en Nicholas Faraclas

In dit hoofdstuk geven we een voorbeeld van een succesvol *community-based* onderzoek dat tot doel had om een duurzaam taalonderwijsbeleid te ontwikkelen voor de meertalige samenleving op St. Eustatius, een van de eilanden van Caribisch Nederland.

In 2012 werden de auteurs van dit hoofdstuk benaderd door beleidsmakers uit Europees Nederland en Caribisch Nederland, om een werkbare oplossing voor te stellen voor de al lang vastgelopen discussie over taal en onderwijs op St. Eustatius, een eiland in het noordoostelijk deel van het Caribisch gebied. Het uiteindelijke advies van het onderzoeksteam werd gepresenteerd en overgenomen in 2014, en de uitvoering ervan begon in 2015. Het eindrapport heeft geleid tot een advies voor onderwijsbeleid dat erop gericht is dat leerlingen van het basis- en voortgezet onderwijs zowel het Engels als het Nederlands zo goed mogelijk leren. In dit hoofdstuk staat geen gedetailleerd overzicht van de stappen in het overgangsproces of van succesvolle lesmethoden voor tweetalig onderwijs. De focus van dit hoofdstuk ligt op de *community-based* onderzoeksmethoden die de onderzoekers hebben gebruikt, waarbij alle belanghebbenden op het gebied van onderwijs, advies en overheid werden betrokken. Ook bespreken we de resultaten die met deze methodologie verkregen zijn, waaruit bleek dat de meeste mensen in de kleine eilandsamenleving het met elkaar eens waren, en dat er een breed maatschappelijk draagvlak was voor inclusief onderwijs op St. Eustatius.

Dit hoofdstuk is een aangepaste en verkorte versie van het eindrapport van het onderzoeksteam, en van een eerdere publicatie uit 2014 (Mijts, Kester, Lozano-Cosme & Faraclas, 2014).

Introductie

De taalsituatie in Caribisch Nederland is complex, en wordt vaak als een probleem gezien. De meerderheid van de inwoners heeft een lokale taal als moedertaal: Papiamentu op de Benedenwindse eilanden (Aruba, Bonaire, Curaçao) en een lokale variant van Caribisch Engels op de Bovenwindse eilanden (Saba, St. Eustatius, St. Maarten). Toch was tot het begin van deze eeuw de enige officieel erkende taal het Nederlands, dat nog altijd de bestuurs- en onderwijs-systemen overheerst.

Docent: "Als we op de middelbare school Nederlands geven, praten we tegen de muren. 9 van de 10 leerlingen die naar Nederland gaan voor een vervolgopleiding halen het niet, en moeten terugkomen. Hun ouders moesten de studiefinanciering terugbetalen."

In het hele Caribische gebied, maar vooral in Caribisch Nederland, woeden al tientallen jaren discussies over taalrechten en de instructietaal op de basisscholen en middelbare scholen. De meeste leerlingen in St. Eustatius (en in de rest van Caribisch Nederland) zitten op een school waar Nederlands de instructietaal is, terwijl de overgrote meerderheid van hen buiten school bijna nooit in aanraking komt met geschreven of gesproken Nederlands. Door het gebruik van het Nederlands als instructietaal, blijft het deel van de leerlingen dat het goed doet op school beperkt tot de kleine minderheid leerlingen waarvan de ouders thuis Nederlands kunnen en willen spreken, waarvan de ouders bijles of begeleiding voor het Nederlands kunnen en willen betalen; en/of uitzonderlijk begaafde of gemotiveerde leerlingen. De rest van de leerlingen valt buiten de boot.

Om bij te dragen aan het vinden van oplossingen voor dit probleem, werd ons onderzoeksteam eind 2012 benaderd door de onderwijsautoriteiten in zowel St. Eustatius als Europees Nederland, om de kwestie te onderzoeken. We accepteerden de uitdaging, maar waren ons ervan bewust dat waar taalwetenschappers en specialisten op het gebied van taalonderwijs in het verleden betrokken werden bij zulke discussies, hun input meestal polariserend, en uiteindelijk averechts werkte, ondanks de beste bedoelingen. Om te voorkomen dat we de toch al lastige situatie zouden verergeren, maakten we gebruik van een community-based onderzoeksmethode: alle betrokkenen in het onderwijssysteem op het eiland werden actief betrokken bij het beschrijven en analyseren van het probleem, en bij het vin-

den van oplossingen. We besloten een veelzijdig pakket van onderzoeksmethoden te gebruiken, waaronder: 1. een enquête over taalopvattingen en taalgebruik onder een representatieve selectie van alle betrokkenen; 2. een schrijfvaardigheidstest om een beeld te krijgen van de actieve kennis van het Nederlands en Engels van de leerlingen; 3. diepte-interviews met leden van alle groepen betrokkenen; 4. vele observaties van lessen op alle niveaus van alle scholen op het eiland; en 5. een bespreking van de wetenschappelijke literatuur over samenlevingen met dezelfde soort instructietaalproblemen als St. Eustatius.

In dit hoofdstuk beschrijven we de resultaten van dit onderzoek, dat een jaar geduurd heeft. Het rapport werd in januari 2014 afgerond, geaccepteerd en aangeboden aan de betrokkenen. Eerst bespreken we de sociaalhistorische en educatieve context waarin we het onderzoek hebben uitgevoerd. Vervolgens bespreken we een selectie van de statistische resultaten van de vragenlijst over taalopvattingen en taalgebruik. Dit deel wordt gevolgd door een verslag van de resultaten van de schriftvaardigheidstest. Ten slotte analyseren we de gegevens die we hebben verzameld door middel van interviews en lesobservaties. Het lijkt erop dat het, dankzij de community-based methode en het gebruik van een veelzijdig pakket van onderzoeksmethoden, is gelukt om met dit onderzoek de discussie over taal in het onderwijs meer wetenschappelijk te onderbouwen en minder gepolariseerd te maken, waardoor de verschillende groepen in de samenleving nu de handen ineen kunnen slaan om beter legemoet te komen aan de onderwijsbehoeften van de leerlingen op St. Eustatius.

Een ouder: "Mijn zoon is doodsbang om straks naar de middelbare school te gaan. Hij knipt helemaal dicht. Hij smeekt ons om St. Eustatius te verlaten. Zijn grootste angst is dat hij hier naar de middelbare school moet en zich niet in het Nederlands kan utdrukken."

Context

Zoals geldt voor alle gebieden die door Nederland zijn gekoloniseerd in het Caraïbisch gebied, is Nederlands nooit de eerste taal geweest van de overgrote meerderheid van de inwoners van St. Eustatius. Er zijn veel omstandigheden die hebben bijgedragen aan deze situatie, maar een van de belangrijkste factoren was dat de Nederlanders tijdens de eerste twee eeuwen van hun koloniale heerschappij hun taal, cultuur en religie niet wilden delen met hun onderdanen van niet-Nederlandse afkomst. Hierdoor ontstond, eerst onder Sefardische handelaars en plan-

tage-eigenaren maar later ook onder Latijns-Amerikaanse katholieke missionarissen, het Papiamento: een creooltaal met een woordenschat die gebaseerd is op het Portugees en het Spaans. Dit werd de meest gesproken taal in Aruba, Bonaire en Curaçao (de ABC-eilanden of Nederlandse Benederwindse Eilanden). In St. Maarten, Saba en St. Eustatius (de SSS-eilanden, of de Nederlandse Bovenwindse Eilanden), werden creooltalen met een woordenschat gebaseerd op het Engels de meest gesproken talen, door de komst van handelaren en missionarissen van de Britse Eilanden.

Tegen de tijd dat Nederland in de 18^e eeuw haar koloniale beleid aanpaste en de Nederlandse taal en cultuur wilde verspreiden onder alle koloniale onderdanen in het Caribisch gebied, was het te laat. Hoewel het Nederlands in St. Eustatius en de rest van Caribisch Nederland al meer dan een eeuw de officiële instructietaal is, en de taal waarin kinderen leren lezen, komen de kinderen op deze eilanden buiten school amper in aanraking met het Nederlands. De meesten van hen ronden hun opleiding af met zeer beperkte vaardigheden in het Nederlands en andere talen. Het is niet verrassend dat dit taalbeleid rampzalige gevolgen heeft gehad voor het onderwijs.

De rol van het Nederlands in het onderwijssysteem op St. Eustatius is al tientallen jaren onderwerp van discussie. Er zijn al verschillende voorstellen gedaan om het Engels, dat veel vaker gesproken wordt op St. Eustatius dan het Nederlands, een prominenter plaats te geven in de lessen. In 2007 werd zelfs een nieuw wetsvoorstel aangenomen door het eilandbestuur, om het Engels in te voeren als instructietaal in het basisonderwijs, en om het Nederlands als instructietaal te behouden in het voortgezet onderwijs. Op de middelbare scholen werd het beleid strikt toegepast en bleef het Nederlands de enige instructietaal, maar het Engels

Een medewerker van een onderwijsondersteunende instelling: "Docenten vragen zich af waar de leerlingen zijn gebleven die in de lagere groepen niet zo veel enthousiasme begonnen aan spelend onderwijs in het Nederlands. Tegen de tijd dat ze naar de middelbare school gaan, zijn ze het Nederlands gaan haten. Leerlingen hebben een heel negatieve houding tegenover het Nederlands, zelfs diegenen die thuis Nederlands spreken, misschien door groepsdruk om Engels te spreken. Veel leerlingen gooien het bijltje er gewoon bij, net als zelden krijgen in het Nederlands. Sommigen weigeren Nederlands te spreken..."

werd niet op alle basisscholen in gelijke mate geïntroduceerd, en de overgang van Engels naar Nederlands in de laatste jaren van de basisschool en de eerste jaren van de middelbare school, was nog slechter geregeld.

Er ontstond veel onvrede door deze niet optimale situatie; de bewoners eisten meer verandering en de discussies over de instructietaal liepen erg hoog op. Zo was de situatie op het moment dat een beroep werd gedaan op ons onderzoeksteam, om het onderzoek uit te voeren dat in dit hoofdstuk beschreven wordt.

Vragenlijst

Methodologie

Om kwantitatieve informatie te verzamelen over taal- en onderwijsopvattingen en taalgebruik op St. Eustatius, stelden we een vragenlijst samen die werd voorgelegd aan alle betrokkenen in het onderwijssysteem op het eiland. De vragenlijst bestond uit vier delen: 1. een aantal algemene vragen om meer te weten te komen over taal- en onderwijsopvattingen; 2. een aantal specifiekere vragen over het belang van de Nederlandse taal in verschillende domeinen; 3. een aantal specifieke vragen over het gebruik van verschillende talen in bepaalde situaties; en 4. nog een paar algemene vragen over de demografische kenmerken van de respondenten. Er werden 432 vragenlijsten ingevuld door een representatieve groep basisschoolleerlingen, middelbareschoolleerlingen, ouders, docenten, andere onderwijsprofessionals, en andere inwoners van het eiland.

De vragenlijsten werden door leden van het onderzoeksteam verspreid onder leerlingen op de scholen. De vragenlijsten voor ouders werden door de scholen verspreid en verzameld. Vragenlijsten voor de andere inwoners van het eiland waren verkrijgbaar op het kantoor van het Ministerie van Onderwijs, en docenten vulden de vragenlijsten in tijdens de focusgroepbijeenkomsten. Er zijn 432 vragenlijsten ingevuld en geanalyseerd: 195 van leerlingen, 164 van ouders, 40 van docenten en 33 van andere inwoners van het eiland.

Geborteplaats en identiteit

In iedere categorie was de meerderheid van de respondenten (>50%) niet op St. Eustatius geboren. Toch identificeren deze mensen zich sterk met het eiland (>70%) en met andere St. Eustatians (69%) en zijn ze blij dat ze St. Eustatians zijn (75%). De meerderheid van de docenten (>70%) was buiten St. Eustatius geboren, en 45% van de docenten was in Nederland geboren.

Taalgebruik

Bij de vragen over taalgebruik konden de deelnemers voor verschillende gesprekspartners (moeder, vader, broers en zussen, vrienden, docenten, klasgenoten en onbekenden) hun gebruik van verschillende talen aangeven (Stataans Engels, Standaard-/Schoolengels, Nederlands, Spaans, of andere talen). Uit analyse van de antwoorden blijkt dat hoewel St. Eustatius meertalig is, het Stataans Engels het meest gebruikt wordt in alle domeinen en door deelnemers uit alle categorieën. Nederlands wordt alleen met regelmaat gebruikt bij het contact tussen leerlingen en docenten, en tussen docenten onderling (omdat veel van hen in Nederland geboren zijn). In alle andere categorieën waren de percentages voor het gebruik van het Nederlands heel laag, wat betekent dat de meerderheid van de bevolking alleen op school in aanraking komt met het Nederlands. Verder wordt het Standaard-/Schoolengels door ouders en docenten gebruikt in formelere situaties, zoals op het werk of in een gesprek met onbekenden.

Een bestuurder: "De identiteit van de leerlingen gaat verloren. Ze moeten over hun eigen taal en cultuur kunnen leren. Hoe kun je trots op jezelf zijn als je niet weet wie je bent? In St. Eustatius leren we altijd over een andere taal, een andere cultuur, een andere geschiedenis. Mensen weten niet wie ze zijn. Als onze jongeren zich niet kunnen identificeren met hun onderwijs, zullen ze drugs gaan gebruiken en andere manieren vinden om aan hun pijn te ontsnappen."

Opvattingen over onderwijs in het Nederlands

De resultaten waren zeer eenduidig op het gebied van het belang van de Nederlandse taal voor de bevolking van St. Eustatius. Respondenten uit alle categorieën zijn het erover eens dat Nederlands alleen belangrijk is voor praktische zaken in het onderwijs en op de arbeidsmarkt, zoals blijkt uit de hoge percentages voor de volgende activiteiten: toetsen halen, geld verdienen en een baan vinden, lezen en schrijven, en kinderen opvoeden. De percentages voor het belang van het Nederlands zijn iets hoger in de categorieën van leerlingen in het basisonderwijs en hun ouders, en iets lager in de categorieën van leerlingen in het voortgezet onderwijs en hun ouders, en docenten. Nederlands is minder of niet belangrijk voor sociale activiteiten in de samenleving, zoals vrienden maken, aardig gevonden worden en telefoneren.

De meeste deelnemers voelen geen hechte band met Nederland, maar over het algemeen staan ze positief tegenover de Nederlandse taal. De meerderheid van de deelnemers in alle categorieën geeft aan dat ze het Nederlands graag beter zouden beheersen. Verder zijn ze het zeer oneens met de stelling dat Nederlands leren zonde is van hun tijd, en geven ze aan dat ze de taal graag horen. De houding tegenover onderwijs in het Nederlands is ook positief, want de overgrote meerderheid van de deelnemers uit alle categorieën vindt dat de leerlingen op St. Eustatius moeten leren lezen en schrijven in het Nederlands. Maar uit de resultaten blijkt ook dat de leerlingen geen goede basis hebben om dit doel te bereiken. Uit de resultaten van de vragenlijst blijkt dat veel leerlingen de Nederlandse tekstboeken niet leuk vinden, en dat ouders het lastig vinden om hun kinderen te helpen met huiswerk in het Nederlands.

Basisonderwijs versus voortgezet onderwijs

Uit statistische analyse blijkt dat leerlingen (en hun ouders) van het voortgezet onderwijs, waar het gebruik van het Nederlands als instructietaal het meest systematisch en rigoureus wordt toegepast, minder positief zijn over de Nederlandse taal en onderwijs in het Nederlands, dan andere groepen. Dit verschil doet vermoeden dat het verplichte gebruik van Nederlands op school een negatief effect heeft op de houding tegenover het Nederlands.

Engels en tweetaligheid

De houding tegenover Standaard-/Schoolengels en tegenover onderwijs in het Engels is positief, vooral onder leerlingen van de middelbare school en hun ouders, die ook de voorkeur geven aan een vervolgstudie in een Engelstalig land, boven een studie in een Nederlandstalig land. De meeste deelnemers zijn voorstander van een onderwijssysteem dat leidt tot goede academische vaardigheden in zowel het

Engels als het Nederlands, en deze mening wordt verder ondersteund door hun algemene positieve houding tegenover tweetaligheid.

Eenstemmigheid

Over het algemeen blijkt uit de resultaten van de vragenlijst dat alle groepen betrokkenen – door de gepolariseerde discussie over de instructietaal op het eiland, de afgelopen tientallen jaren – uit het oog zijn verloren dat ze het eigenlijk voor een heel

Een docent, samenwillend: "Een ding weten we zeker: het systeem dat we nu hebben is niet goed voor de leerlingen."

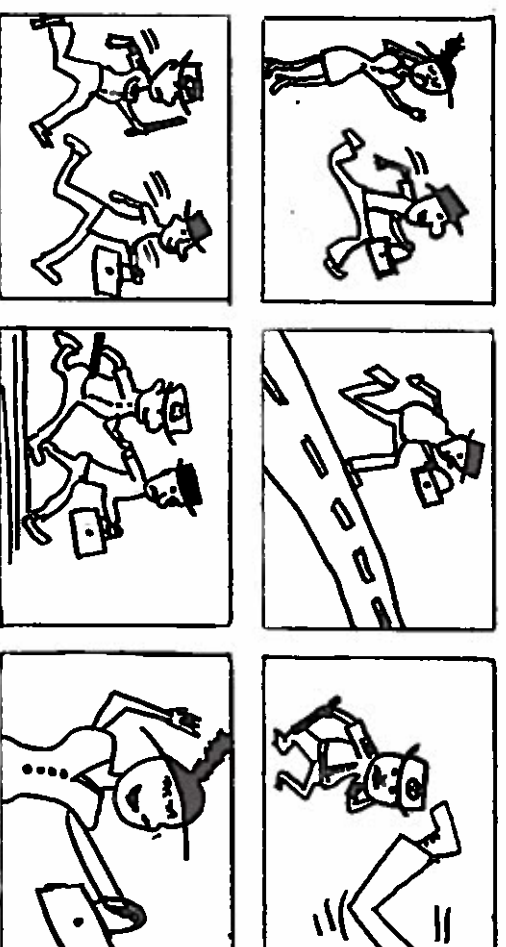
groot deel met elkaar eens zijn over wat op dit moment het probleem is met de taalsituatie en over wat het onderwijssysteem de leerlingen moet meegeven voor de toekomst. Uit de statistieken over taalgebruik blijkt duidelijk dat voor de meerderheid van de bevolking van St. Eustatius, het Stataans Engels de moedertaal en het Nederlands een vreemde taal is. Uit de statistieken over de opvattingen blijkt dat iedereen wil dat de leerlingen in zowel in het Engels als in het Nederlands een academisch vaardigheidsniveau bereiken. Met andere woorden, bijna iedereen is het erover eens waar ze nu staan (A) en waar ze naartoe willen (B). De enige echte meningsverschillen gaan over hoe ze van A naar B moeten komen.

Schrijfvaardigheidstest

Het onderzoeksteam wilde een algemeen beeld krijgen van de actieve kennis van leerlingen in St. Eustatius van zowel het Engels als het Nederlands, zowel tijdens als na de overgang van Engels als belangrijkste instructietaal tijdens de eerste vier jaar van de basisschool, naar Nederlands als belangrijkste instructietaal op de middelbare school. Daarom werd een schrijfvaardigheidstest opgesteld, naar voorbeeld van het Tanzaniaanse taalvaardigheidsonderzoek van Birgit Brock-Utne en Zubeida Desai (Brock-Utne & Desai, 2010).

De test werd afgenomen bij 177 leerlingen in de leeftijd van 10-15 jaar, in de laatste twee groepen van de basisschool en de eerste drie klassen van de middelbare school. Voor de test werd leerlingen gevraagd om een verhaaltje te schrijven op basis van zes plaatjes die samen een chronologisch verhaaltje vormden (afbeelding 1).

Een willekeurige helft van iedere deelnemende klas werd gevraagd om het verhaal eerst in het Engels te schrijven en dan in het Nederlands. De andere helft werd gevraagd om het verhaal eerst in het Nederlands te schrijven, en dan in het Engels. De plaatjes en de verhaallijn waren zo opgezet dat een verhaaltje kon worden gemaakt met alleen simpele zinsconstructies en veelvoorkomende woorden (bijvoorbeeld de zelfstandige naamwoorden 'vrouw', 'dief', 'tas', en de werkwoorden 'lopen', 'stelen', 'wegrennen'). Het onderzoeksteam is van mening dat de beschikbare taaltoetsen te sterk vervlochten zijn met het Nederlandse onderwijssysteem, en dat bestaande gegevens daarvan niet genoeg inzicht bieden in het niveau van taalvaardigheid van de leerlingen, omdat het Nederlands voor het grootste deel van de bevolking in St. Eustatius een vreemde taal is, en geen tweede taal of moedertaal.

Afbeelding 1

De belangrijkste doelen van de schrijfvaardigheidstest waren om erachter te komen, 1. wat er tijdens de overgangsfase met de taalvaardigheid gebeurt, en 2. in hoeverre de vaardigheden in het Nederlands na de overgangsfase overeenkomen met die in het Engels. Op deze manier konden we in kaart brengen hoe goed de Stataanse leerlingen voor, tijdens, en na de overgangsfase konden schrijven en zich konden uitdrukken in het Engels en het Nederlands. Voor de beschrijving van de huidige vaardigheden, lieten we in het verhaal op: correctheid van de verhaallijn, relatie tussen de verhaallijn en de plaatjes, en de mate van gedetailleerdheid van de verhaallijn. Op zinsniveau lieten we op: lengte van zinnen en frases, complexiteit van de zin lenkelvoudige zinnen, nevenschikking of onderschikking, gebruik van werkwoordstijden, gebruik van modale hulpwerkwoorden, samenhang tussen werkwoordelijk gezegde en onderwerp, volgorde van onderwerp, werkwoord en lijdend voorwerp, en kenmerken van directe rede. Op woordniveau lieten we op: adequaatheid van de woordkeuze, variatie in woordkeuze (mogelijk gebruik van synoniemen), gebruik van voornaamwoorden, en spelling (inclusief interpunctie). Daarnaast observeerde het onderzoeksteam tijdens de test het gedrag van de leerlingen. De test werd verspreid onder alle leerlingen van alle groepen 7 en groepen 8 van alle vier de basisscholen, alle leerlingen van de drie schakelklassen (het overgangsjaar tussen het Engelse basisonderwijs en het Nederlandse middelbare onderwijs) van de middelbare school, en alle eerste-, tweede- en derdejaarsleerlingen van de middelbare school. In totaal werden er 177 tests afgenomen.

Een heel goede beschrijving van het storyboard is de volgende tekst van een 10-jarig meisje uit groep 7 van de basisschool, dat aangeeft dat ze thuis Engels, Nederlands, Spaans en Frans spreekt:

"One day a woman was walking down the road with her purse. Then out of the blue a thief came and stole the woman's purse. He ran down the road away from the woman. But when he was running he ran past a policeman on duty. The police man saw him and started to chase the thief. Finally the policeman caught the robber he arrested him and made him give back the purse to the woman. She thanked the policeman and slapped the thief and everyone but the thief live happy ever after. The thief spent 15 years in prison."

Dit meisje heeft duidelijk een heel sterke taalvaardigheid ontwikkeld in het Engels, waardoor ze met enige fantasie een gedetailleerd, levendig en prettig leesbaar verhaal heeft kunnen schrijven, met de juiste interpunctie, adequate woordkeuze, grammaticale coherentie en correcte spelling.

Helaas waren maar heel weinig verhalen van basisschoolleerlingen en zelfs middelbare scholieren, van zo'n hoge kwaliteit. De verhalen van basisschoolleerlingen uit groep 7 en 8 zijn over het algemeen van lage kwaliteit en komen niet overeen met de standaarden zoals die zijn beschreven in de kerndoelen voor het basisonderwijs. Zelfs vergeleken met de verhalen van 15- en 16-jarige middelbare scholieren, was het niveau van dit meisje op de schrijfvaardigheidstoets uitzonderlijk hoog. Over het algemeen zijn docenten in zowel het basisonderwijs als het voortgezet onderwijs zich er terdege van bewust dat er een kloof bestaat tussen de prestaties van leerlingen wanneer ze van de basisschool komen, en de prestaties die van hen verwacht worden wanneer ze naar de middelbare school gaan.

Een van de observaties tijdens de analyse van de verhalen van leerlingen was dat leerlingen die in het Nederlands schrijven, geneigd waren om Engelse woorden te gebruiken, zoals te zien is in het werk van een 13-jarige jongen (spreekt thuis Engels en Spaans) uit de eerste klas van de middelbare school.

Nederlands

Een vrouw was aan te lopen en een dief pakt haar tas en rent weg. En police officer heeft hem gen gezien en rent achter hem until he catch and gave her the lady her bag back.

Engels
A Lady was walking and a thief and stole her bag while he was running a police officer saw him and run after him until he catch the thief and return the bag to the lady.

In het verhaal van een 14-jarige jongen van de middelbare school is nog veel meer aan de hand: Engels en Nederlands zijn door elkaar gebruikt, interpunctie is weggelaten, en er is sprake van een duidelijk gebrek aan kennis van de spellingsregels voor zowel het Nederlands als het Engels.

Engels

the woman bag got stolen en the leaf went runing en de cop saw him runing en ?? ran after him en he kot him en den give de women back her bag.

Nederlands

de vrouwvrouw heeft stoken en the leaf went runing en de sop saw him runing en ran after him en he kost en ????den give de women back her tas

In het volledige rapport van dit onderzoekproject (Faracas, Kester & Mijts, 2014) zijn veel vergelijkbare of nog zorgwekkendere voorbeelden te vinden van hoeveel moeite de leerlingen hebben met beide talen.

Bij een hoog percentage leerlingen is sprake van ernstig ontoereikende schrijfvaardigheden, vaak in beide talen. Er staan veel spellfouten in het werk van de leerlingen, en vaak is er geen of slechts beperkt gebruik gemaakt van interpunctie. Veel leerlingen hebben moeite met woordkeuze en grammatica (waaronder woordvolgorde en werkwoordsvormen). Soms zijn er opvallende verschillen tussen de Engelse en de Nederlandse verhaallijn.

Docent: "Ik zie zo veel creativiteit bij de Stataanse kinderen wanneer ze beginnen met school, maar door de jaren heen beginnen de tichten te doven. Tegen die tijd dat de leerlingen naar de middelbare school gaan, is bij bijna allemaal het licht uit. De methodes die we gebruiken zijn gebaseerd op Europees Nederland. Ze zijn niet relevant voor St. Eustatius. De leerlingen zien zichzelf niet terug in de materialen. Teners zijn op zoek naar zichzelf, maar ze herkennen zich niet in de schoolboeken. Zelfs het examen Engels is in het Nederlands."

Bij het afnemen van de tests gaven de leerlingen van alle groepen een gezamenlijke negatieve houding te kennen tegenover het Nederlands. Leerlingen die hun verhaal eerst in het Nederlands moesten schrijven, stelden de taak uit, of begonnen te klieren in plaats van aan de slag te gaan. Over het algemeen schreven de leerlingen beter in het Engels dan in het Nederlands, hoewel het een paar leerlingen gelukt is om in beide talen heel goede verhalen te schrijven. De verhalen van leerlingen in de laatste twee groepen van de basisschool voldeden zelden aan de standaarden van de kerndoelen voor het basisonderwijs, hoewel deze leerlingen veel beter presteerden wanneer ze in het Engels schreven, dan in het Nederlands. Na de basisschool leek de ontwikkeling van de schrijfvaardigheid in het Engels tot stilstand te komen. De schrijfvaardigheid in het Nederlands verbeterde tijdens en na de overgang naar het Nederlands als instructietaal aan het einde van de basisschool, maar over het algemeen bleef de vaardigheid beter in het Engels dan in het Nederlands, zelfs op de middelbare school. Na een aantal jaren op de middelbare school lag het niveau van schrijfvaardigheid zowel in het Nederlands als in het Engels in de meeste gevallen nog steeds ver onder de Nederlandse kerndoelen voor het basisonderwijs.

Uit deze resultaten blijkt dat het huidige systeem bij de meerderheid van de leerlingen niet slaagt in het goed aanleren van beide talen. Tijdens de laatste jaren van de basisschool en de eerste jaren van de middelbare school, gaan leerlingen steeds verder achterlopen op de Europese standaarden voor beide talen, en ontwikkelen ze een negatieve houding tegenover het gebruik van Nederlands op school. Alle betrokkenen in het onderwijssysteem van St. Eustatius zouden zich grote zorgen moeten maken over de negatieve houding tegenover het gebruik van het Nederlands. Naast het feit dat het heel moeilijk is om de ontoereikende vaardigheden van de leerlingen in het Nederlands te verbeteren, is het onderwijs voor de meerderheid van de leerlingen gedeemd te mislukken in dit systeem, waarin het Nederlands momenteel de verplichte onderwijsstaats voor veel lessen op de basisschool en alle lessen op de middelbare school.

Een medewerker van een onderwijsondersteunende instelling: "Kinderen gaan onderwijs aanbieden in hun moedertaal wordt door mensen van de Verenigde Naties gezien als een vorm van kindermishandeling."

Lesobservaties en focusgroepgesprekken

Ons onderzoeksteam heeft ook kwalitatief onderzoek gedaan om een goed beeld te krijgen van de ervaringen van de inwoners van St. Eustatius met de instructietaal van de scholen op het eiland. Daarom observeerden we 19 gewone lessen in alle groepen en klassen van het basis- en voortgezet onderwijs, en organiseerden we 49 focusgroepgesprekken, waaronder 9 gesprekken met groepen docenten, 12 met groepen en personen uit het onderwijsbestuur, 22 met groepen die betrokken zijn bij activiteiten die met het schoolstelsel te maken hebben (jeugd- en gezinszorg, et cetera), 5 met groepen leerlingen en 1 gesprek met een groep ouders.

Docent: "De leerlingen krijgen les in het Chinees. Alle focus ligt op de voorbereiding voor toetsen die niets te maken hebben met de belevingswereld van de leerlingen."

Uit de lesobservaties bleek dat leerlingen en docenten op alle niveaus beter presteren wanneer het Engels als moedertaal wordt onderwezen en wordt gebruikt als de algemene instructietaal, en wanneer Nederlands wordt aangeboden als vreemde taal en niet als algemene instructietaal. We observeerden dat leerlingen het leuk vinden om Nederlands te leren wanneer dit op een informele en speelse manier als vreemde taal wordt onderwezen in de eerste jaren van de basisschool. Maar hun enthousiasme voor het leren van de Nederlandse taal neemt af tijdens de overgang naar Nederlands als belangrijkste instructietaal aan het einde van de basisschool, en verdwijnt wanneer Nederlands de enige instructietaal wordt op de middelbare school. In de eerste groepen van de basisschool zagen we dat alle leerlingen goed meededen in de lessen waar Engels werd gebruikt als instructietaal, en waar Nederlands werd gegeven als vreemde taal. Maar in latere klassen van de basisschool en middelbare school, waar Nederlands als eerste of tweede taal wordt gegeven en wordt gebruikt als instructietaal, zagen we bijna overal een 'kern/periferie-effect', waarbij een aantal leerlingen, van wie de meesten buiten school veel in aanraking komen met het Nederlands, een actieve 'kern' vormt die actief meedoet en met de docent communiceert, terwijl de meerderheid van de leerlingen zich terugtrekt in de 'periferie' van de klas, en niet meedoet.

In één van de basisschoollessen (Basisschoolobservatie 1: Nederlandse les in het Nederlands), observeerde het team het volgende: de Europees-Nederlandse docent probeerde om de les vooral in het Nederlands te geven, maar moest vaak

Docent: "De negatieve houding tegenover het Nederlands wordt erger wanneer de leerlingen naar de middelbare school gaan. Er is een groot verschil tussen het enthousiasme voor Nederlands van vroeger en nu. Het enthousiasme is enorm afgenomen."

woorden moesten opschrijven die ze in het Nederlands geleerd hadden. De meeste leerlingen konden niet communiceren in het Nederlands, maar een paar konden dat juist heel goed. De leerlingen spraken Stataans Engels met elkaar en probeerden elkaar dingen uit te leggen in die taal, maar dat mocht niet van de docent.

Alle betrokkenen in de focusgroepsprekken en interviews waren het erover eens dat het taalonderwijs in St. Eustatius moet leiden tot academische vaardigheden in zowel het Engels als het Nederlands. Ook waren ze het erover eens dat Nederlands geen eerste of tweede taal is voor de overgrote meerderheid van de leerlingen op het eiland. De meeste geïnterviewden vonden dat de beste manier om een academisch niveau te bereiken in het Nederlands, is om eerst het Engels op academisch niveau te beheersen. Een van de docenten zei: "We willen dat kinderen van het Nederlands gaan houden, ... maar dit betekent dat we Nederlands niet als instructietaal kunnen gebruiken." Alle betrokkenen vonden ook dat het huidige systeem van enkel Nederlandstalig onderwijs op de middelbare school niet werkt, en dat het niet tot de gewenste resultaten leidde voor vaardigheden in het Nederlands of Engels. Tot slot had iedereen die in de interviews praatte over de houding van leerlingen en ouders tegenover het Nederlands, opgemerkt dat de negatieve gevoelens tegenover de Nederlandse taal zorgwekkend snel verergerd waren, vooral op de middelbare school. Al deze bevindingen hebben we tijdens onze lesobservaties bevestigd gezien.

Conclusie

De onderzoekers uit ons team en alle betrokkenen op St. Eustatius zijn zich er terdege van bewust dat veel van de algemene maatschappelijke onderwijsproble-

Engels gebruiken. Er was een duidelijk kern/periferie-effect: een kleine kern-groep leerlingen deed actief mee in het Nederlands en zat dichtbij de docent. De anderen zaten verder van de docent af, deden niet mee en hadden apart instructie nodig in het Engels. Sommigen gedroegen zich stilletjes en verlegden terwyl anderen zich misdroegen en veronkwaaigd reageerden als de docent hen straf wilde geven. Het grootste deel van de les bestond uit een dictee, waarbij de leerlingen

men op het eiland niet zomaar opgelost kunnen worden door veranderingen in onderwijsbeleid en onderwijsmethoden. We weten dat er grote maatschappelijke veranderingen nodig zijn, en dat het nog jaren zal duren om dit probleem op te lossen. Toch vinden wij, net als vele betrokkenen, dat sommige problemen hier en nu kunnen worden opgelost, met tastbaar positief resultaat; bijvoorbeeld de problemen die worden veroorzaakt door taalbeleid dat niet aansluit bij succesvol gebleken onderwijsmethoden. We richten ons op wat er op het gebied van onderwijsbeleid, onderwijsmethoden en in de praktijk moet gebeuren om alle betrokkenen in het schoolsysteem op St. Eustatius te helpen hun doelen te bereiken, waaronder goed onderwijs voor iedereen (niet alleen voor een zeer begaafde minderheid, of degenen die buiten school in aanraking komen met het Nederlands), en hoge niveaus van taalvaardigheid in zowel Engels als Nederlands (niet slechts in één van de twee).

Uit de resultaten van de vragenlijst over taalopvattingen en taalgebruik, de schrijfvaardigheidstest, de interviews, en de lesobservaties, blijkt duidelijk dat het Nederlands voor de overgrote meerderheid van de Stataanse leerlingen geen eerste of tweede taal is, maar gedurende tientallen jaren wel zo onderwezen is. Hoewel het nieuwe beleid voor het basisonderwijs uit 2007 nogal onregelmatig is geïmplementeerd, is het Engels tot op zekere hoogte wel erkend als instructietaal en de taal waar in kinderen leren lezen. Het lijkt erop dat het beleid een positief effect heeft gehad op de houding van basisschoolleerlingen, ouders en docenten tegenover leren in het algemeen, en Nederlands leren in het bijzonder. Dit geldt vooral op plaatsen waar Nederlands wordt aangeboden via 'spelend onderwijs', dus als vreemde taal, en niet als eerste of tweede taal (ook al is een van de adviezen in het beleid zelf om Nederlands als een 'sterke tweede taal' te

Een ouder: "We hebben goede hoop dat het taalprobleem zal worden opgelost. Dit is de laatste kans om het goed te doen. Dit is de eerste keer dat we horen dat de beslissing niet óf Engels, óf Nederlands hoeft te zijn. Het debat is altijd zo bitter en gepolariseerd geweest. We raaitseren ons nu dat we onze kinderen waardig kunnen maken in zowel Engels als Nederlands. Wij maken dit al jaren mee. We weten wat er aan de hand is. De meeste adviseurs die hier komen, gaan ervan uit dat wij niets weten. Ik heb zo veel adviseurs en rapporten voorbij zien komen..."

onderwijzen). Uit deze delen van het onderzoek blijkt ook dat de opvattingen veel negatiever en verontrusterend zijn onder leerlingen, ouders en docenten van de middelbare school, waar het Nederlands nog steeds de officiële instructietaal is. Veel betrokkenen zeiden in interviews dat de negatieve opvattingen zijn toegesloten sinds St. Eustatius op 10 oktober 2010 een gemeente van Europees Nederland werd. Gebaseerd op de literatuurbespreking lijkt het erop dat als dit zo doorgaat, het verzet op St. Eustatius tegen de Nederlandse taal en alles wat Nederlands is, net zo ernstig en hardnekkig kan worden als het verzet tegen het Engels en alles wat Amerikaans is, in het naburige Puerto Rico (Velez, 2000; Navarro-Rivera, 2009; Torres González, 2002). Als het huidige systeem wordt behouden, zullen de negatieve opvattingen verergeren, en zal de polarisatie tussen het Nederlandse schoolstelsel en de Stataanse samenleving steeds sterker worden, met alle gevolgen van dien voor de houding, de motivatie en het succes van de leerlingen.

Het onderzoeksteam is zich ervan bewust dat taalbeleid geen toverspreuk is waardoor alle problemen in het schoolstelsel en de samenleving zich als vanzelf oplossen. Maar taalbeleid is wel een effectief middel dat kan helpen deze problemen aan te pakken. Daarbij is het taalbeleid iets dat we zelf in de hand hebben, en dat hier en nu kan worden veranderd. Op basis van alle onderzoeksresultaten en deze conclusies, hebben we het volgende beleidsvoorstel ingediend, met als doel dat alle leerlingen op St. Eustatius voor zowel Engels als Nederlands maximale informele en academische vaardigheden kunnen verwerven:

Standaard-/Schoolengels als enige instructietaal en als taal waarin kinderen leren lezen, zowel op de kleuterschool als in het basis- en voortgezet onderwijs, waarbij in de eerste jaren aandacht moet worden besteed aan de overgang van Stataans Engels naar Standaardengels. Nederlands moet consequent en systematisch als vreemde taal worden aangeboden op al deze niveaus. Voor het onderwijs van Nederlands als vreemde taal moet worden gewerkt volgens de strategie van spelend onderwijs in de kleuterklassen en de eerste jaren van de basisschool, om ervoor te zorgen dat alle leerlingen genoeg informele vaardigheden hebben in het Nederlands, om vervolgens te kunnen beginnen met het verwerven van academische vaardigheden in het Nederlands. In de eerste groepen van de basisschool moet leesonderwijs beginnen in het Engels. Met leren lezen in het Nederlands moet gewacht worden totdat een stevig fundament is gelegd voor het lezen en schrijven in het Engels (vermoedelijk in groep 5 van de basisschool).

Daarna kunnen de academische vaardigheden in het Nederlands worden uitgebouwd op basis van de academische vaardigheden die de leerlingen hebben verworven in het Engels. Dit houdt in dat nieuwe begrippen eerst moeten worden aangeleerd in het Engels, voordat ze in het Nederlands worden aangeboden.

In juni 2014 besloot het Nederlandse Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap het beleidsvoorstel van ons onderzoeksteam over te nemen, en om in september 2014 te beginnen met de overgang naar het Engels als instructietaal en het Nederlands als vreemde taal in het hele onderwijssysteem van St. Eustatius. De huidige ontwikkelingen in St. Eustatius doen vermoeden dat de community-based methode die we als onderzoekers hebben toegepast, gezorgd heeft voor een niet-gepolariseerde, positieve en open houding tegenover vernieuwing in de Stataanse samenleving, onder professionals, docenten en beleidsmakers, maar ook onder leerlingen en hun ouders.

This article was translated by Florianne Sollie. The code in this book provides online access to the English version of the text.

Orhan Agirdag & Ellen-Rose Kambel (red.)

M

E

E

R

T

A

♊

I

G

H

E

I

D

Nederland en Vlaanderen worden steeds meertaliger. Die talige diversiteit is een rijkdom voor de samenleving en het onderwijs, maar brengt ook nieuwe uitdagingen met zich mee. Enerzijds wordt meertaligheid gezien als een cruciale katalysator op het vlak van burgerschap en economie. Anderzijds, wordt het aangewezen als een oorzaak van achterstanden bij leerlingen met een meertalige achtergrond.

VISIES OP MEERTALIGHEID: WETENSCHAP EN PRAKTIJK

In dit boek delen verschillende schrijvers hun visies, ervaringen, problemen en best practices op het gebied van meertaligheid. De bijdragen van onder andere (taal) wetenschappers, scholieren, een advocaat, een kunstenaar, een re-integratie consultant, leerkrachten en beleidsmakers zorgen voor een brede benadering van het onderwerp en de waarde van taaldiversiteit.

KANSEN EN UITDAGINGEN: MEERTALIGHEID ALS ANTWOORD

De meertaligheid van leerlingen met een migratie-achtergrond in Nederland en Vlaanderen wordt besproken, maar ook vraagstukken vanuit de onderwijspraktijk van Suriname, Zweden, St. Eustatius en het Fries taalonderwijs komen aan bod. De bijdragen in deze bundel laten zien waarom we meertaligheid juist moeten verwelkomen en stimuleren, zowel binnen als buiten de klas.

VOOR WIE?

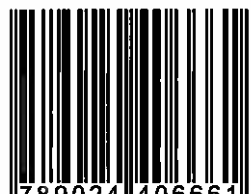
Dit boek biedt op de eerste plaats aanbevelingen voor beleidsmakers en onderwijsprofessionals die te maken hebben met meertalige leerlingen, maar ook ouders die zich bezighouden met meertaligheid in de opvoeding kunnen er nieuwe inzichten mee opdoen.

www.nt2.nl

www.boomuitgeversamsterdam.nl

Rutu Foundation voor meertalig intercultureel onderwijs
www.rutufoundation.org

RUTU
Foundation

9 789024 406661

Met onderstaande unieke code krijgt u toegang tot het extra materiaal bij Meertaligheid en onderwijs.

- Ga naar www.n12school.nl.
- Maak een account aan en log in.
- Klik op 'Activeer nieuw lesmateriaal' en voer hier eenmalig onderstaande code in.
- Klik op bevestigen.
- U kunt nu direct beginnen.

HrdNwat

The code above provides access to the extras and English versions of several articles in this book.

- Go to www.n12school.nl.
- Create an account and log in.
- Click 'Activeer nieuw lesmateriaal' and fill in the code.
- Click 'bevestigen'.

Orhan Agirdag & Ellen-Rose Kambel (red.)

MEER

TARIG

HEID

EN ONDERWIJS

Nederlands plus

Boom